

L'ART PER APRENDRE.

COM IMPLIQUEM UNA MIRADA ARTÍSTICA ALS PROCESSOS D'APRENTATGE A L'ESCOLA LA IMMACULADA DE VILASSAR DE DALT.

El novembre de 2021 es va presentar a la Conferència General de la UNESCO a Nova York l'informe [*Reimagining our futures together. A new social contract for education*](#) on es reclama a governs, societat civil, professionals i ciutadania col·laborar per forjar un nou contracte social per a l'educació per les pròximes tres dècades. Ens trobem, doncs, davant la possibilitat de plantejar un nou paradigma educatiu on, des de l'escola La Immaculada de Vilassar de Dalt, considerem que els llenguatges artístics poden millorar i enriquir les experiències d'aprenentatge de l'alumnat per conformar una societat més culta, oberta i tolerant.

Una inutilitat necessària.

Ja fa anys que a La Immaculada vam engegar un procés de transformació educativa qüestionant-nos el que fèiem, com ho fèiem i el perquè. Revisant el camí corregut, a rel de la frase de l'artista brasiler Cildo Meireles *L'art és una inutilitat necessària* (entrevistat a La Contra del diari La Vanguardia amb motiu d'una [*exposició retrospectiva que li dedicaven al MACBA*](#)) ens vàrem adonar que, efectivament, a l'escola l'art ens és necessari per comunicar, crear, experimentar, transmetre, filosofar, conèixer, conversar, debatre, pensar, expressar, emocionar i emocionar-se, gaudir, reivindicar, compatir, qüestionar i qüestionar-se... En definitiva: a l'escola l'art ha esdevingut una inutilitat necessària per APRENDRE.

Llenguatges artístics contemporanis.

Considerem que, sense menystenir ni perdre de vista els clàssics, el nostre alumnat ha tenir contacte amb creadores i creadors contemporanis, bàsicament per 3 raons:

1. L'art contemporani és l'art del nostre temps, l'art que parla de nosaltres, l'art que ens interpel·la, l'art que qüestiona la nostra societat. Això, per exemple, ens permet veure com amb uns llenguatges no verbals podem reflexionar i fer reflexionar sobre els [Objectius de Desenvolupament Sostenible](#) (ODS) perquè són quelcom que també preocupa a moltes creadores i creadors contemporanis i així ho plasmen en les seves obres.
2. Una altra raó de la importància d'introduir l'art contemporani a l'escola és pel fet que és en aquest període quan es reconeix el paper i la importància de la dona com a creadora, no com en anteriors etapes de la Història de l'Art en que la dona artista havia estat relegada a l'oblit. Aquest fet és important, a més, perquè ens permet educar des d'una perspectiva de gènere.
3. Finalment, conèixer artistes contemporànies i contemporanis ens permet establir contacte amb elles i amb ells i, fins i tot, rebre'n un *feedback*. A través dels seus blogs d'Internet, les seves xarxes socials, les seves pàgines web... podem intercanviar experiències, dir-los com ens han inspirat les seves obres o compartir-los les nostres creacions.

Les 3 vies d'aproximació.

Treballar amb l'art contemporani comporta, però, certs dubtes, sobretot en els adults que podem considerar que no en sabem prou o no hi entenem el suficient com per introduir-lo en la nostra aula. El primer que ha calgut, doncs, ha estat fer una suspensió de judicis i plantejar

propostes contemporànies als nostres infants que, a diferència dels adults no tenen cap prejudici sobre si entendran o no els llenguatges artístics contemporanis, es mostren com a persones obertes i receptives.

Ens hi ha ajudat molt compartir amb l'alumnat les diferents vies d'aproximació a una obra d'art, independentment de l'ordre que seguim. Els nens i les nenes, mitjançant una estona setmanal de conversa a l'espai [L'artista de la setmana](#), saben i coneixen que davant d'una manifestació artística poden parlar des de 3 punts de vista:

1. Emocional: quines emocions, sensacions, sentiments, records, connexions... em desvetlla l'obra que estic contemplant, observant, escoltant, gaudint...?
2. Discurs plàstic: quins materials i tècniques utilitza l'artista? Es tracta d'una coreografia, d'una instal·lació, d'una pintura, d'una fotografia, d'una *performance*, d'una escultura...? Com l'ha fet?
3. Conceptual: ens fem preguntes, formulem hipòtesis, fem deduccions, investiguem, contrastem i traiem conclusions. Necessitem saber-ne més!

Així com la primera aproximació ens permet treballar molt l'educació emocional a través de l'art, tan important pel benestar dels nostres infants i joves, la segona ens convida a crear veient les possibilitats infinites dels materials artístics contemporanis i, finalment, la tercera és la que ens permet engegar processos d'aprenentatge competencial i globalitzat a les aules, ja que ens convida a investigar i fer recerca.

Les dimensions de l'educació artística.

Sensorial, intel·lectual, social, emocional, afectiva, estètica i creativa. Aquestes diferents dimensions de l'educació artística, definides en el

Decret 175/2022 de 27 de setembre d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, són considerades com [una eina poderosa de canvi social que promou la conscienciació i ofereix oportunitats per encarar problemàtiques ecosocials actuals, des de la perspectiva de la sostenibilitat i la superació de visions etnocèntriques.](#) L'art a La Immaculada, doncs, esdevé un agent dinamitzador de situacions d'aula que ens permeten connectar les experiències de l'alumnat amb els diferents vectors del currículum:

1. Aprenentatges competencials.
2. Perspectiva de gènere.
3. Universalitat.
4. Qualitat de l'educació de les llengües.
5. Benestar emocional.
6. Ciutadania democràtica i consciència global.

Art i Aprenentatge: aspectes en comú.

A La Immaculada hem constatat que els processos de creació artística i els processos d'aprenentatge, d'entrada, comparteixen més aspectes dels que ens podríem plantejar:

- En tots dos casos s'indaga, s'investiga, i es valora el procés tant de creació com d'aprenentatge.
- Igualment en ambdós es fa una interpretació de la realitat.
- També s'hi plantegen interrogants, preguntes que cal resoldre per poder avançar en el procés.

- Vinculat a la universalització, cada vegada veiem més clar que cal diversificar llenguatges, la manera com comunicar, tant en l'art com en els aprenentatges.
- Igualment, tant en uns processos com en uns altres, cal la implicació de tots els sentits per aconseguir experiències globals educatives i/o artístiques el més enriquidores possible.

Una via de doble sentit.

Aquestes connexions que propiciem a La Immaculada entre llenguatges artístics i aprenentatges d'aula comporta que, per part dels i les docents, hi hagi un molt bon coneixement d'allò que el currículum escolar diu que cal desenvolupar al llarg de les diferents etapes així com uns processos de documentació i recull de tot el que es fa i com es vincula l'art amb els diferents camps de coneixement. Això esdevé una via de doble sentit:

- D'una banda podem proposar, com a mestres, diferents manifestacions artístiques que, a partir de la conversa, ens generaran preguntes que desenvoluparan algun procés lligat als aprenentatges curriculars. (Alguns exemples: [El vaixellet](#) de Mercè Rodoreda, [Les quatre estacions](#), [Art i línies a partir d'art de carrer](#), [L'abecedari](#), [Estadística i Emmanuelle Moureaux](#), [Numeració sexagesimal](#), [L'univers](#), [Pot ballar un mocador?](#))
- De l'altra banda quan les preguntes apareixen en un context d'aula no directament lligat a una proposta artística, després de tot el procés de descoberta i aprenentatge, proposem a l'alumnat veure si allò que a ells i elles tant els ha interessat també pot haver interessat a algun/a artista i com ho ha explicat amb un llenguatge no verbal (Veieu-ne diferents exemples: [Per què en surten les pigues?](#) , [Quins tipus d'insectes hi ha?](#), [Què és el so?](#), [Com és la lluna?](#))

La Maleta d'Artista.

Posar en contacte els infants amb les diferents manifestacions artístiques per comprovar i entendre que connecten amb els diferents camps de coneixement esdevé un procés molt curós que a La Immaculada iniciem ja en l'etapa d'Educació Infantil. L'estratègia de [*La maleta d'Artista*](#) ens hi ajuda. Es tracta de presentar diferents propostes artístiques, des de la incògnita i la descoberta, tancades dins una maleta. Això ens permet generar tot un procés d'aprenentatge basat en la formulació d'hipòtesis, comprovació, experimentació i exposició de resultats. Com ja s'ha indicat anteriorment, la proposta que presentarà la maleta tant pot ser per motivar a engegar un procés d'aprenentatge com per complementar-ne un que ja s'ha iniciat.

Competències lingüístiques i comunicatives: La importància de la conversa.

Com ja s'ha esmentat anteriorment, la conversa juga un paper fonamental en els processos d'aprenentatge generats a partir de llenguatges artístics, i és que les competències lingüístiques i les artístiques comparteixen l'àmbit de la comunicació.

Com diu Jerome Bruner des de la psicologia cognitiva *"El desenvolupament dels infants està conformat per les converses que estableixen amb les persones del seu voltant"* (*L'adquisició del llenguatge, 1966*). És per això que a La Immaculada dediquem estones per crear i produir artísticament, però també considerem que aprendre a contemplar i degustar manifestacions artístiques i compartir-ho a través de la conversa és essencial per contribuir al desenvolupament integral d'infant i joves. Conversar a partir de l'art ens ajuda a entendre diferents punts de vista, a organitzar el nostre pensament, a conèixer nou vocabulari, a inspirar una expressió escrita, entre d'altres coses, però, sobretot, a

adquirir actituds democràtiques. En l'art no hi ha cap veritat absoluta i tot depèn de la pròpia mirada, del propi bagatge. Per això el que a una persona li pot entusiasmar, una altra ho pot detestar i l'important és entendre i acceptar que hi ha diferents opinions i totes són respectables.

És per això que l'activitat de *L'artista de la setmana* s'ha proposat dins del *Tenim la Paraula*, el programa pilot per la millora de l'oralitat de l'alumnat del Departament d'Educació. [En aquest enllaç hi podeu veure la fitxa de funcionament](#) , [en aquest altre la rúbrica d'autoavaluació de l'expressió oral](#) i [en aquest la d'autoavaluació de funcionament](#) cocreada amb l'alumnat.

Conversar a partir de l'art, a més, no només facilita que el nostre alumnat es faci bones preguntes sinó que també és una eina per als i les docents per saber quins són els coneixements previs que tenen els nens i nenes sobre un tema en concret ([Podeu veure'n un exemple en aquest vídeo](#)).

Competències científiques: vincles per aprendre.

A La Immaculada tenim en compte, també, tots aquells aspectes que ens permeten connectar llenguatges artístics i científics:

- Mentre que l'art valora els processos, la ciència indaga sobre sistemes i processos naturals.
- L'art, d'una banda, interpreta la realitat, mentre que la ciència mostra i demostra: dona la seva interpretació de la realitat.
- L'art ens interpel·la, ens planteja interrogants. La ciència existeix quan ens comencem a fer preguntes sobre els fets i fenòmens que ens envolten.

- L'art diversifica llenguatges i la ciència s'explica a través de models interpretatius, matemàtics, simulacions, prototips, dibuixos, metàfores...
- L'art involucra diferents sentits mentre que la ciència implica experimentació, manipulació, experiència sensorial, experimental...

Això permet que el nostre alumnat pugui aprendre sobre un mateix tema a partir de mirades molt diferents i sempre complementàries: Com expliquem un fenomen des de la ciència i com el podem traduir a un llenguatge artístic? ([Exemple: Artivisme](#))

Enriquir els processos d'aprenentatge.

En definitiva, a l'Escola la Immaculada de Vilassar de Dalt, considerem que els processos d'aprenentatge s'han de plantejar des d'una mirada globalitzadora i que s'han de centrar en la indagació i la recerca, on la comunicació i la representació hi juguen un paper bàsic per intentar comprendre i expressar algun aspecte de la realitat. Això ho fem amb una mirada oberta a les diferents expressions artístiques contemporànies que connecten amb la diversitat de camps de coneixement (lingüístic, científic, tecnològic, emocional...) amb l'objectiu d'oferir, així, una experiència d'aprenentatge enriquidora i de qualitat al nostre alumnat.

Dimas Fàbregas Gomis

Mestre d'art i director